

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

---

ojakubowski@nimoz.pl
Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów
ul. Goraszewska 7
02-910 Warszawa

Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2015 roku

Criminal threats to the national heritage – an analysis of the events of 2015

Summary: There are a variety of methods that may be used in the analysis of crimes against cultural heritage, which allow us to determine the level of risk. A case study covering all the instances of crime against cultural goods during a year allows us to note tendencies present in the behaviour of criminals and helps to develop methods of counteracting similar crimes in the future. Based on the results of a number of such case studies it is then possible to assess the risk of a crime against national heritage in a much more complementary manner and to minimise its occurrence. The article aims to initiate cyclical articles to be published on an annual basis, in which crimes against national heritage will be presented regularly. It also includes a selection of issues which in the author's opinion may provide additional material for assessing the risk level for the occurrence of crimes against national heritage. Different types of crimes against national heritage such as theft, robbery and damage of valuable cultural objects are briefly described.

Keywords: crime, national heritage, robbery, theft, damage

Streszczenie: Badając zjawisko przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu, można stosować różne metody w celu zdiagnozowania poziomu zagrożenia. Studium konkretnych przypadków przestępstw, których ofiarą padają dobra kultury, w ujęciu rocznym pozwala dostrzec tendencje w działaniach sprawców oraz pomaga wypracować metody przeciwdziałania przyszłym zdarzeniom. Wieleletnie badania przypadków przestępstw godzących w dziedzictwo kulturowe umożliwiają w sposób komplementarny ocenić poziom zagrożenia takimi czynami i zminimalizować ryzyko ich występowania.

Słowa kluczowe: przestępczość, dziedzictwo kulturowe, napad rabunkowy, zniszczenie

---

Wstęp

Każdego roku diagnozując poziom bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego w Polsce i na świecie, należy zwrócić uwagę zarówno na wydarzenia w danym okresie, jak i tendencje występujące w tym zakresie w poprzednich latach. Niniejszy artykuł jest częścią cyklu dotyczącego zjawiska przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu. W pierwszym artykule¹, wydanym w 2015 r., wskazano podstawowe źródła danych dotyczących skali i specyfiki zjawiska przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce oraz przedstawiono założenia cyklu. Niniejsze opracowanie opiera się na dostępnych danych statystycznych², jest również uzupełnione studiami przypadków (*case method*) – metodą pozwalającą badać zjawisko. Należy zwrócić uwagę, że odnośnie do przestępczości skierowanej przeciwko dziedzictwu kulturowemu trudno oszacować skalę szkód, jakie wskutek takich działań ponosi kultura. Wynika to, jak się podaje w literaturze, z faktu niedokumentowania lub niezauważenia kradzieży dóbr kultury oraz braku w wielu krajach podstawowych systemów monitoringu i rejestracji strat takich obiektów³.

---

¹ Zob. O. Jakubowski, *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2014 roku*, „Santander Art and Culture Law Review” 2015, nr 1, s. 263-274.

² W ocenie autora nie ma obecnie na świecie wiarygodnych danych statystycznych dotyczących przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu.

³ M. Durney, *Art Theft Statistics: Valuable Tools in Need of Reliable Measures*, „Cultural Heritage & Arts Review” 2010, jesień/zima, s. 13.

Skala i specyfika zjawiska przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce w statystykach organów ścigania oraz Służby Celnej

Jednym z głównych dostępnych źródeł informacji o przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu są dane opracowywane przez Komendę Główną Policji. Zgodnie z nimi, liczba wszystkich przestępstw stwierdzonych w 2015 r. w Polsce wyniosła 833 281. Przestępstw, w których przedmiotem zamachu były dobra kultury, było łącznie 1063, tj. o 232 mniej niż w roku 2014, kiedy to stwierdzono 1295 tego rodzaju przestępstw. Z ogółu przestępstw 92 stanowiły przestępstwa ścigane z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴ (w 2014 r. – 108 przestępstw)⁵.

By mieć pełniejszy obraz zjawiska, dane Policji dotyczące przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu należy uzupełnić o analizy i statystyki Straży Granicznej oraz Służby Celnej. Straż Graniczna zajmuje się zjawiskiem przemytu przede wszystkim ze względu na bezpieczeństwo granic. W ocenie ekspertów tej służby praktyka ostatnich lat wskazuje na problem kontroli wywozu poza teren Unii Europejskiej dóbr kultury, które są przemieszczane przez Polskę z innych krajów unijnych szeroko rozumianym tranzytem⁶. Zaleca się m.in. weryfikację takich przedmiotów w zakresie progów finansowych określonych w rozporządzeniu Rady nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury⁷. Funkcjonariusze tej służby spotykają się często z przypadkami przewożenia przedmiotów oszacowanych na kwoty nieznacznie niższe niż te przewidziane w progach rozporządzenia. Zaniżanie kwot staje się w ocenie ekspertów Straży Granicznej praktyką skutkującą brakiem możliwości zatrzymywania zabytków w ramach takiego wywozu. Możliwość weryfikacji kwot, które widnieją na dokumentach, w momencie przekraczania granicy jest bardzo ograniczona. Generalnie w takich przypadkach osoby dokonujące wywozu legitymują się dokumentami w postaci faktury lub umowy kupna-sprzedaży, które są często nieweryfikowalne⁸. Problemy związane

⁴ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm. (obecnie: Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.).

⁵ K. Czaplicka, *Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w Polsce w 2015 roku. Efektywność działań Policji* [materiały złożone do publikacji i wykorzystane za zgodą autorki].

⁶ Zob. W. Krupiński, *Nowe zjawiska w przemyśle zabytków w ocenie Straży Granicznej*, w: M. Trzciniński, O. Jakubowski (red.), *Przestępczość przeciwko dziedzictwu kulturowemu. Diagnoza, zapobieganie, zwalczanie*, Katedra Kryminalistyki Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016, s. 20-21.

⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury, Dz. Urz. UE L 39 z 10.02.2009.

⁸ W. Krupiński, op. cit., s. 21.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

z praktyczną możliwością kontroli wywozu dóbr kultury mają potwierdzenie w statystykach tej służby. Zgodnie z nimi prowadzono:

- w 2013 r. – 4 postępowania przygotowawcze, 0 podejrzanych,
- w 2014 r. – 2 postępowania przygotowawcze, 0 podejrzanych,
- w 2015 r. – 0 postępowań przygotowawczych, 0 podejrzanych⁹.

Także dane statystyczne obrazujące działania Służby Celnej wskazują na różnorodne problemy związane z kontrolą wywozu dóbr kultury¹⁰. Zgodnie z nimi:

1. W 2013 r. przeprowadzono 33 weryfikacje, z czego 31 spraw dotyczyło wywozu przedmiotów zabytkowych, a 2 sprawy – przywozu zabytków (przeżyty). W 3 sprawach naruszono ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wywóz bez pozwolenia). W 3 przypadkach zatrzymano fałszyfikaty prac (5 obrazów) Stanisława Żukowskiego, Juliusza Kossaka, Józefa Pankiewicza i Maksymiliana Gierymskiego, które zostały przekazane Policji. Wśród wywożonych przedmiotów, które poddano weryfikacji, większość stanowiły obrazy; ponadto były to monety, militaria (w szczególności broń biała) i meble. Zazwyczaj sprawy związane z wywozem dotyczyły obiektów ujawnionych w przesyłkach pocztowych, które kierowano, z pominięciem państw Unii Europejskiej, do Stanów Zjednoczonych, Rosji i na Ukrainę.
2. W 2014 r. przeprowadzono 30 weryfikacji przedmiotów zabytkowych. Większość z nich to obrazy, kolejna grupa to militaria, w szczególności broń biała, instrumenty muzyczne oraz przedmioty użytkowe. Analizując kierunki wywozu obiektów, należy wskazać: Stany Zjednoczone, Rosję, Ukrainę, Norwegię, Kanadę, Koreę oraz Chiny. Wśród wyżej wymienionych spraw znalazły się również ujawnienia w trakcie wywozu 3 fałszyfikatów. Zatrzymania dotyczyły fałszerstw prac takich twórców jak: Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy), Władysław Bakałowicz i Wojciech Kossak.
3. W 2015 r. przeprowadzono 30 weryfikacji, z czego 22 spraw dotyczyło wywozu przedmiotów zabytkowych, a 8 spraw – przywozu zabytków (przeżyty). Nie stwierdzono naruszenia ustawy o ochronie zabytków i opiece

⁹ Dane uzyskane od przedstawiciela Komendy Głównej Straży Granicznej – e-mail z 9.06.2016 r.

¹⁰ Dane uzyskane od przedstawiciela Ministerstwa Finansów – e-mail z 6.06.2016 r. „Dane statystyczne za lata 2013-2015 uwzględniają nie tylko działania związane z zatrzymaniem zabytku w związku z nielegalnym wywozem za granicę, lecz wszystkie zabiegi podejmowane przez organy celne wobec wywożonych przedmiotów w celu sprawdzenia, czy na wywożony przedmiot konieczne jest uzyskanie pozwolenia zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Funkcjonariusze celni dokonują zatrzymań przedmiotów m.in. w przypadkach: nielegalnego wywozu zabytków (wywóz zabytku bez pozwolenia); nielegalnego przywozu zabytków (przeżyty); weryfikacji dokonywanych w przypadku braku dokumentów potwierdzających fakt, że zabytek nie wymaga pozwolenia (wycena, ocena, faktura itp.); weryfikacji dokonywanych w przypadku wątpliwości organu celnego co do rzetelności przedstawionych dokumentów; dokonania ustalenia lub potwierdzenia, czy wiek lub wartość przedmiotu przekracza progi wskazane w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami; zaniżania wartości w przywozie; zatrzymań fałszyfikatów. W statystykach nie zostały uwzględnione działania polegające jedynie na dopuszczeniu przez organ celny do wywozu zabytków, w przypadkach przedstawienia pozwolenia na wywóz lub innych niebudzących wątpliwości dokumentów potwierdzających, że na wywóz przedmiotu nie jest wymagane uzyskanie pozwolenia”.

nad zabytkami (wywóz bez wymaganego pozwolenia). W 6 przypadkach zatrzymano falsyfikaty prac (16 obrazów) Juliusza Kossaka, Tadeusza Makowskiego, Alfreda Wierusza-Kowalskiego i Alfonsa Karpińskiego, które zostały przekazane Policji. Wśród wywożonych przedmiotów poddanych weryfikacji większość stanowiły obrazy, ikony, monety i książki. Zazwyczaj sprawy związane z wywozem dotyczyły obiektów ujawnionych w przesyłkach pocztowych do Stanów Zjednoczonych, Rosji i na Ukrainę.

Dane dotyczące przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w krajowym wykazie zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem

W ocenie autora ważnym uzupełnieniem danych Policji, Straży Granicznej oraz Służby Celnej są informacje z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem¹¹. Baza ta, której funkcjonowanie reguluje art. 23 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest prowadzona przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów z upoważnienia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jest ona powszechnie dostępną, prowadzoną na podstawie delegacji ustawowej elektroniczną bazą danych, która zawiera informacje o utraconych w wyniku przestępstw zabytkach¹². Często postrzega się ją jedynie jako narzędzie wykorzystywane do poszukiwań zabytków utraconych w wyniku przestępstwa. Nie można jednak pominąć funkcji wykazu jako narzędzia zawierającego dane ilościowe pozwalające dokonywać istotnych analiz dotyczących kradzieży lub nielegalnego wywozu zabytków. Dzięki informacjom z wykazu można zarówno prześledzić geografie przestępczości, jak i ocenić, jakie rodzaje poszczególnych dóbr kultury najczęściej padają ofiarą przestępców. Jednakże by posługiwać się prawidłowo danymi krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, należy znać specyfikę procedur i przepisów dotyczących zasad wpisu informacji do tej bazy. Część informacji o kradzieżach zabytków – w przypadku szybkiego odzyskania obiektów – z założenia nie zostaje zgłoszona przez odpowiednie służby. Innym powodem niezarejestrowania obiektu jest brak odpowiedniej dokumentacji umożliwiającej jego identyfikację oraz brak wiedzy o obowiązku zgłoszenia zabytku do wykazu. W ostatnich latach omawiany wykaz przeszedł modernizację pozwalającą wyszukiwać informacje pod różnym kątem. W tabelach 1-5¹³ przedstawiono dane

¹¹ Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzioneszabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].

¹² Zob. P. Ogrodzki, *Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków, 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 148-151.

¹³ Autor dziękuje pracownikowi Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów – Pani Marii Romanowskiej-Zadrożnej za pomoc w opracowaniu danych z wykazu zawartych w tabelach.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

z wykazu dotyczące 2015 r., uwzględniając różne zmienne. Niektóre dane mogą wykazywać różną liczbę zdarzeń. Wynika to z tego, że uprawnione do zgłaszania organy w pewnych przypadkach dublują swoje działania.

Tabela 1. Podział danych ze względu na zgłaszającego

Rodzaj przestępstwa	Zgłaszający					Razem	
	urząd konserwatorski	Policja	właściciel	inne	Straż Graniczna lub administracja celna	zgłoszenia	obiekty
Kradzieże	4	6	0	0	–	10	10
Kradzieże z włamaniem	7	13	6	0	–	30	20
Rozbój	0	0	0	0	–	0	0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	–	0	0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	–	0	0
Zaginięcie	0	4	4	0	–	8	4
Nielegalny wywóz	–	–	–	–	0	0	0
Próba nielegalnego wywozu	–	–	–	–	0	0	0
Razem	11	23	10	0	0	38	34

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzionezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].

Tabela 2. Podział danych ze względu na właściciela/posiadacza

Rodzaj przestępstwa	Właściciel					Razem
	biblioteka	związek wyznaniowy	muzeum	osoba prywatna	inne	
Kradzieże	0	4	1	4	1	10
Kradzieże z włamaniem	0	8	0	12	0	20
Rozbój	0	0	0	0	0	0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	0	0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	0	0
Zaginięcie	0	0	4	0	0	4
Razem	0	12	5	16	1	34

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzionezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].

Tabela 3. Podział danych ze względu na miejsce czynu

Rodzaj przestępstwa	Miejsce czynu								Razem
	kamienica	kapliczka przydrożna	kościół	mieszkanie	dom	muzeum	posesja prywatna	b.d.	
Kradzieże	2	2	1	1	1	1	1		10
Kradzieże z włamaniem	0	0	8	6	4	0	0	2	20
Robój	0	0	0	0	0	0	0		0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	0	0	0		0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	0	0	0		0
Zaginięcie	0	0	0	0	0	4	0		4
Razem	9	2	6	2	3	5	1		34

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzonezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].

Tabela 4. Podział danych ze względu na przedmiot

Przedmiot	Rodzaj przestępstwa						Razem
	kradzieże	kradzieże z włamaniem	robój	pracownicze zagarnięcia	przywłaszczenie mienia	zaginięcie	
Brama	2	0	0	0	0	0	2
Broń - oporządzenie	1	0	0	0	0	0	1
Kielich	0	2	0	0	0	0	2
Krzyż	0	2	0	0	0	0	2
Medal	0	0	0	0	0	2	2
Misa	0	1	0	0	0	0	1
Obraz	2	11	0	0	0	0	13
Odnaka	0	0	0	0	0	1	1
Pistolet	0	0	0	0	0	1	1
Plakietka	0	3	0	0	0	0	3
Rysunek	0	1	0	0	0	0	1
Rzeźba	3	0	0	0	0	0	3
Świecznik	1	0	0	0	0	0	1
Wachlarz	1	0	0	0	0	0	1
Razem	10	20	0	0	0	4	34

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzonezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

Tabela 5. Obiekty odzyskane w 2015 roku

Rodzaj przestępstwa	Data utraty						Razem
	1993	1994	2002	2003	2014	2015	
Kradzieże	0	0	0	0	0	0	0
Kradzieże z włamaniem	1	1	0	0	1	1	4
Rozbój	0	0	0	0	0	0	0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	0	0	0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	0	0	0
Zaginięcie	0	0	2	1	1	1	5
Nielegalny wywóz	0	0	0	0	0	0	0
Próba nielegalnego wywozu	0	0	0	0	0	0	0
Brak danych	0	0		0	0	0	1
Razem	1	1	2	1	2	2	9

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzionezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].

Wybór przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu w 2015 roku na terenie Polski

Biorąc pod uwagę to, że na terenie Polski, jak wskazują statystyki policyjne, rocznie dochodzi do setek przypadków przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu, do prawidłowego przedstawienia zjawiska niezbędna jest selekcja tych zdarzeń. Poniższe zestawienie stanowi wybór przypadków, które w 2015 r. wyróżniały się na tle innych tego typu przestępstw. Sekwencje zdarzeń dotyczących przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce przedstawiono chronologicznie.

Styczeń

W Olsztynie z kościoła Najświętszego Serca Jezusowego zostały skradzione relikwie św. Wiktora oraz archiwaliów (list biskupa z 1903 r.). Sprawca ukraść również skarboneę. By dostać się do mensy, zdjęto z ołtarza obrusy i podważono kamienną płytkę, pod którą były ukryte. Złodziej rozsypał relikwie świętego, jak zeznał, myśląc, że w woreczku znajdują się klejnoty. W 2016 r. 19-letni przestępca został za ten czyn prawomocnie skazany na karę roku i 2 miesięcy więzienia w zawieszeniu.

Luty

W Rzeszowie doszło do włamania do kościoła parafialnego pw. św. św. Wojciecha i Stanisława. Sprawcy ukradli przedmioty kultu religijnego – kielichy i tace, zakopując przedmioty na gruzowisku, jednakże niecały łup złodziei został dobrze ukryty. Jeden kielich został znaleziony przez policjantów w samochodzie i dzięki temu trzech sprawcy zostali aresztowani.

W Bytomiu wandalę uszkodzili historyczną rzeźbę śpiącego lwa według Theodora Kaldiego.

Prokuratura postawiła zarzuty za zburzenie zabytkowych czworaków z końca XIX w. dyrektorowi Browaru Dojlidy. Obiekt znajdował się na terenie zakładu. Do zniszczenia doszło w 2007 r. W czerwcu 2016 r. sąd orzekł, że sprawca działał nieumyślnie, w związku z czym postępowanie zostało umorzone.

Marzec

Na przejściu granicznym w Bezedach funkcjonariusze Służby Celnej zatrzymali obywatelkę rosyjską przemykającą do polski dwie cenne ikony: pochodzącą z przełomu XVII-XVIII w. ikonę przedstawiającą Trójcę Świętą Nowego Testamentu oraz ikonę z wizerunkiem Pantokratora z II połowy XIX w.

Po 14 latach zakończyła się sprawa byłego generalnego konserwatora zabytków Aleksandra Brody. Sąd Najwyższy oddalił wniosek katowickiej prokuratury o kasację wyroku, uniewinniającego m.in. od zarzutów korupcji w związku z przyznaniem dotacji na renowację zabytkowego spichlerza (w ocenie prowadzących postępowanie była to „bezużyteczna kupa desek”). W 2001 r. generalny konserwator zabytków w randze wiceministra kultury został zatrzymany przez Policję i wyprowadzony w kajdankach ze swojego gabinetu. W związku z zarzutami prokuratorskimi spędził w areszcie ponad rok. Obecnie spichlerz stoi w Olsztynie pod Częstochową. Dostał nagrodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dla najlepiej odrestaurowanego zabytku. W październiku 2015 r. sąd cywilny przyznał konserwatorowi zadośćuczynienie w wysokości 1 mln zł.

Kwiecień

Policjanci z Komendy Wojewódzkiej w Szczecinie zatrzymali kilkanaście cennych zabytków archeologicznych pochodzących z terenów Ukrainy, wystawionych na portalu aukcyjnym. Zabytki zostały zwrócone na Ukrainę.

W Tarnowie doszło do podpalenia zabytkowego młyna z połowy XIX w. Czteropiętrowy budynek był niezamieszkały i niezagospodarowany. Obiekt był wcześniej podpalany.

W Nowym Wiśniczu doszło do uszkodzenia oraz usiłowania kradzieży XVII-wiecznego krucyfiksusa wiszącego na fasadzie Muzeum Ziemi Wiśnickiej. Korzystając z osłony nocy, sprawcy próbowali zerwać zabytek ze ściany. W dokończeniu kradzieży przeszkodził im alarm. Cenna rzeźba została poważnie uszkodzona.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

Prokuratura postawiła zarzuty zniszczenia wpisanego do rejestru zabytku parowozu Ty 2-1176 wraz z tendrem. Pojazd został wyprodukowany w 1944 r. przez Zakłady im. H. Cegielskiego w Poznaniu. Właściciel prywatny dokonał zniszczenia zabytku i pozyskania złomu. W tym przypadku należy podkreślić ważny problem sprzedaży przez spółkę Polskie Koleje Państwowe wielu cennych zabytków (także wpisanych do rejestru zabytków) będących częścią taboru kolejowego firmom prywatnym, m.in. zajmującym się handlem złomem. Teoretycznie przy sprzedaży kupujący informowani są o ich zabytkowym charakterze, jednakże nie zawsze jest to wystarczające do ich ochrony przed zniszczeniem.

Maj

W Łodzi skradziono dwa obrazy: autoportret Teodora Axentowicza z żoną oraz dzieło nieznanego autora, przedstawiające rybaka z fajką. Sprawcy podający się za pracowników urzędu miasta wykorzystali nieuwagę właścicielki, starszej kobiety, która ich wpuściła, i wynieśli dzieła sztuki.

W Nowym Sączu z mieszkania prywatnego skradziono 5 obrazów autorstwa Bolesława Barbackiego.

W Warszawie doszło do kradzieży i dewastacji na cmentarzu na Starych Powązkach. Historyczny grób malarza Władysława Podkowińskiego został okradziony z ponad 100-letnich dekoracji nagrobka – metalowych roślin.

W Rokietnicy w kościele usiłowano ukraść wota dziękczynne. Sprawca ok. godziny 13 próbując sforsować gablotę, zaalarmował hałasem kościelnego, który zamknął w kościele przestępcę do przyjazdu Policji.

We Wrocławiu trafił do sądu akt oskarżenia przeciwko pracownikowi Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego, który przez ok. 16 lat okradał zbiory instytucji z cennych książek. Kustosz zajmował się porządkowaniem księgozbiorów i miał przez to dostęp do nieskatalogowanych starodruków cennych książek przedwojennych bibliotek z Dolnego Śląska. Zabytki były sprzedawane na giełdach staroci lub w antykwariatach. Część skradzionych książek została uznana przez prokuraturę za mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Wśród książek, które padły łupem sprawcy, były m.in. cenne wydawnictwa Akademii Cesarskiej w Sankt Petersburgu, pochodzące z XVIII i XIX w.

Czerwiec

W Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Brzezince zatrzymano dwóch obywateli Wielkiej Brytanii w wieku 17 i 18 lat, którzy dokonali z terenu muzeum kradzieży zabytków będących świadectwem Holocaustu, tj. fragmentów maszyny do włosów, tyżeczki, guzików oraz dwóch szkieł. Sprawcom postawiono zarzut kradzieży dobra o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa kultury.

W miejscowości Zasięki wykryto kradzież rzeźby siedzącego mężczyzny wykonanej z piaskowca. Dekorowała ona przęsło uszkodzonego mostu – Lange

Brücke (wzniesionego w latach 1921-1923 według projektu architekta Rudolfa Oskara Alberta Kühna), łączącego do 1945 r. dwie części miasta Forst (obecnie Forst w Niemczech i Zasieki w Polsce). Do czynu doszło w niewyjaśnionych okolicznościach.

W Krakowie ujawniono kradzież przedmiotów ze zbiorów Krakowskiego Towarzystwa Fotograficznego. Przystępstwo wykryto, gdy na giełdach antyków i staroci oraz skupach surowców wtórnych w Krakowie Policja natrafiła na materiały w postaci fotografii, albumów fotograficznych, aparatów fotograficznych, klisz, płyt fotograficznych, literatury przedmiotu, opatrzone pieczęciami Krakowskiego Towarzystwa Fotograficznego, Muzeum Historii Fotografii KTF czy charakterystycznymi oznaczeniami inwentarzowymi KTF-u. W trakcie prowadzonych przez Policję działań zabezpieczono kilka paczek mienia ważących kilkaset kilogramów. Część materiałów może nadal znajdować się u kolekcjonerów i antykwariuszy. Okoliczności sprawy nie są jeszcze wyjaśnione.

W Sulechówku zostało zdewastowane XIX-wieczne mauzoleum rodu von Schlieffen. Obiekt został ograbiony z cynowych trumien, a ludzkie szczątki porzucane. Najprawdopodobniej skradzione zostały również przedmioty osobiste pochowanych.

W Ustroniu na Dolnym Śląsku ujawniono kradzież i zniszczenie zabytkowej wieży lotniczej z lat 20. XX w. Mająca ponad 23 m żeliwna konstrukcja została przewrócona i pocięta. W 2016 r. Policja zatrzymała 33-letniego sprawcę. Możliwe są dalsze zatrzymania w sprawie.

Lipiec

W Czarnicy, rodowej posiadłości hetmana Stefana Czarnieckiego, dokonano włamania do kościoła św. Floriana. Łupem sprawców padły przedmioty liturgiczne – dwa krzyże oraz dwa kielichy. Skradziony srebrny krzyż z I połowy XVII w. był wotum ślubnym hetmana Stefana Czarnieckiego i jego żony Zofii.

W Krakowie z klasztoru został skradziony XIX-wieczny pończakany krucyfiks wpisany do rejestru zabytków. Sprawca, którym okazał się 47-letni mężczyzna karany poprzednio za kradzieże w obiektach sakralnych, przedostał się w okolice ołtarza i ukraść stamtąd zabytek.

Sierpień

W trakcie wystawy czasowej w Muzeum Archeologicznym w Biskupinie doszło do kradzieży wypożyczonego z Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie eksponatu – grota krzemienego.

W Wąwolnicy z kaplicy Matki Bożej Kębelskiej usiłowano ukraść figurę Matki Boskiej z Dzieciątkiem z I połowy XV w. Do włamania doszło w nocy z niedzieli na poniedziałek. Sprawcy dostali się do kaplicy przez okno. Zniszczyli część urządzeń zabezpieczających, co spowodowało, że system alarmu nie zadziałał, jednakże in-

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

---

dywidualnego zabezpieczenia dzieła sztuki w postaci metalowej kurtyny nie udało się sprawcom sforsować. Łupem przestępców padły natomiast wota dziękczynne.

Wrzesień

Włamanie do kościoła filialnego pw. św. Józefa Robotnika w Rybokartach. Sprawcy dostali się do kościoła przez zakrytą i skradli obraz przedstawiający scenę ukrzyżowania Chrystusa, malowany farbami olejnymi na desce.

W Poznaniu ujawniono kradzież w kamienicy przy Starym Rynku, która należy do Muzeum Narodowego w Poznaniu. Łupem przestępców padło 46 drewnianych kasetonów z licznymi zdobieniami, pochodzących z XVI w. i będących cennymi detalami architektonicznymi.

W Kalwarii Zebrzydowskiej z mieszkania prywatnego ukradziono trzy obrazy z wizerunkami świętych. Sprawca wyważył drzwi wejściowe do zamkniętego na klucz pokoju, a następnie ukradł obrazy.

W Częstochowie doszło do kradzieży w Muzeum Zapałek. 20-letni sprawca wyniósł z terenu muzeum dwa elementy metalowe o długości 1 m i wadze ok. 30 kg. Dzięki szybkiej interwencji straży miejskiej odzyskano skradzione mienie.

Warmińsko-mazurscy policjanci, we współpracy z funkcjonariuszami z Podlasia, Mazowsza i zachodniopomorskiego, zatrzymali kilkanaście osób, które podczas poszukiwania militariów trafiły na nieznane dotąd naukowcom cmentarzysko pradziejowe lub wczesnośredniowieczne. Postawiono im zarzuty nielegalnego posiadania broni oraz przywłaszczenia przedmiotów o szczególnym znaczeniu dla kultury.

W Klimontowie spłonął wpisany do rejestru zabytków dwór z początku XX w. Okoliczności sprawy wskazują na celowe podpalenie obiektu.

W Krakowie doszło do ujawnienia włamania do jednej z galerii sztuki nowoczesnej. Straty oszacowano na ok. 500 000 zł. Skradziono kilkadziesiąt rzeźb, obrazów, grafik i rysunków. Od października 2014 r. galeria była zamknięta, z czego korzystał sprawca, systematycznie włamując się i wynosząc dzieła sztuki. Dopiero po informacji o fakcie wystawienia jednego z obiektów w innej galerii właścicielka odkryła kradzież. Oferty sprzedaży części dzieł zamieszczone były w Internecie, dzięki czemu przy pomocy policyjnych ekspertów od cyberprzestępczości udało się zidentyfikować i ująć sprawcę.

Koło Wodzisławia ujawniono zniszczenie stanowiska archeologicznego. Sprawcy rozkopali groby i uszkodzili szkielety. Od okresu brązu do średniowiecza była w tym miejscu osada wielokulturowa i cmentarzysko. Prawdopodobnie zniszczenia objęły pochówki z XIII w.

Październik

Rozpoczęto postępowanie karne w sprawie kradzieży obrazów: *Gęsiarki* Romana Kochanowskiego i *Bydła na pastwisku* nieustalonego malarza, a także rzeźby ryce-

rza na podstawie marmurowej. Obiekty zostały skradzione z Kancelarii Prezydenta RP. Obraz *Gęsiarka* odnalazł się w jednym z domów aukcyjnych w Warszawie.

Prokuratura Rejonowa w Rybniku skierowała do sądu akt oskarżenia w związku z oferowaniem do sprzedaży obrazu *Dziewczyna z chuście*, będącego najprawdopodobniej falsyfikatem obrazu Leona Wyczółkowskiego. Obraz próbowano sprzedać za ok. 70 000 zł. Próbowano również dorobić proveniencję dzieła. Sprawca był wielokrotnie karany za oszustwa przeciwko mieniu.

Listopad

W Koszalinie obrabowano i zdewastowano Sanktuarium Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej na Górze Chełmskiej. Złodzieje ukradli srebrne i złote wota oraz pamiątki mające wartość historyczną.

W Bazylice Kodeńskiej doszło do włamania. Sprawcy dostali się do zbrojowni znajdującej się na kalwarii przy sanktuarium i skradli kuszę, 2 szable oraz 6 sztyletów. Gdy część obiektów została odnaleziona w jednym z lombardów w Białej Podlaskiej, policjanci ustalili dwóch sprawców – mężczyzn w wieku 25 i 19 lat. Podczas zatrzymania drugiego sprawcy jego ojciec zaatakował policjantów, dwóch z nich połał benzyną i próbował podpalić.

Grudzień

Z kościoła Sióstr Sercanek przy ul. Garncarskiej w Krakowie skradziono obraz św. Judy Tadeusza. Sprawcą okazała się 34-letnia mieszkanka Krakowa, karana za podobne przestępstwa. Sprzedała ona obraz do jednego z antykwariatów na terenie Krakowa, gdzie został odnaleziony.

Analizując zaistniałe w 2015 r. zdarzenia związane z przestępczością przeciwko dziedzictwu kulturowemu na terenie Polski, warto zwrócić uwagę na rysujące się w bieżącym roku trendy, w szczególności:

1. Zagrożenie dla zabytków sakralnych – świątynie są atakowane przez przestępców zarówno w celu pozyskania wotów dziękczynnych, jak i sprzętu liturgicznego. Stosunkowo rzadziej niż w poprzednich latach przedmiotem kradzieży są obrazy i rzeźby.
2. Niszczenie zabytków – nadal dużym problemem jest świadome niszczenie zabytków. Sprawców nie odstrasza nawet fakt wpisania obiektów do rejestru zabytków. Zysk przestępców z takiego czynu, związany z np. ze sprzedażą obiektu na złom czy oczyszczenia placu pod nową inwestycję, znacznie przekracza niedogodności związane z ewentualnymi karami. Można pokusić się o stwierdzenie, że w przypadku zniszczeń dziedzictwa w Polsce prewencja generalna jest obecnie nieskuteczna.

W szerszym zakresie należy wskazać, że na terenie kraju występowały różne formy przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu: kradzieże w muzeach, kościołach, kolekcjach prywatnych, fałszerstwa dzieł sztuki, przemyt zabytków,

niszczenie stanowisk archeologicznych. Przyglądając się konkretnym zdarzeniom, należy zadać pytanie o skuteczność walki z tym zjawiskiem. W marcu 2015 r. minęło 10 lat od podpisania porozumienia Generalnego Konserwatora Zabytków i Komendanta Głównego Policji w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom¹⁴. Obecnie jest dobry moment, by zrewidować metody, jakimi w naszym państwie chroni się dziedzictwo kulturowe przed przestępczością.

Wybór przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu w 2015 roku na świecie

Badanie przypadków konkretnych czynów skierowanych przeciwko dziedzictwu kulturowemu na świecie pozwala z szerszej perspektywy analizować krajowe zagrożenia w tej materii. Sekwencje zdarzeń dotyczących przestępczości przedstawiono chronologicznie.

Styczeń

We Włoszech z Muzeum Zoologii i Anatomii na Uniwersytecie w Modenie skradziono róg nosorożca. Sprawca ukradł eksponat w trakcie zwiedzania, wykorzystując luki w ochronie obiektu.

Luty

W USA, w Muzeum Wells Fargo w San Francisco doszło do rabunku wartych 10 tys. dolarów bryłek złota. Sprawcy wjechali samochodem do budynku, rozbijając drzwi obrotowe. Podczas gdy jeden z przestępców sterroryzował strażnika pistoletem, drugi rozbijał gablotę z eksponatami.

Marzec

W Watykanie ujawniono kradzież w archiwum Bazyliki Świętego Piotra cennych archiwaliów, w tym listów Michała Anioła. Sprawcą jest prawdopodobnie pracownik Watykanu lub osoba mająca wiedzę o funkcjonowaniu archiwum. Sprawca zażądał okupu w wysokości 100 tys. euro.

We Francji doszło do włamania do zamku Fontainebleau (Seine-et-Marne) pod Paryżem. Sprawcy ok. 6 rano dostali się do pomieszczeń muzeum mieszczących się na parterze budowli. Skradziono kilkanaście przedmiotów, m.in. chińską Chimere

---

¹⁴ Porozumienie Generalnego Konserwatora Zabytków i Komendanta Głównego Policji z dnia 10 marca 2005 r. w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom, Dz. Urz. Komendy Główniej Policji z 2005 r. Nr 6, poz. 29.

z XVIII w., replikę korony króla Syjamu, ofiarowaną Napoleonowi III w 1861 r. oraz tybetańską mandałę.

W Holandii z Muzeum Sera w Amsterdamie skradziono koralnicę wartą 25 tys. euro. Dzieło zostało skradzione z zamkniętej szafy znajdującej się w podziemiach instytucji.

W USA, w Muzeum Historii Naturalnej w Cleveland doszło do kradzieży klejnotów i minerałów wartych 81 tys. dolarów. Przystępstwa dokonał 36-letni pracownik Uniwersytetu Johna Carrolla niedaleko Cleveland.

Maj

W Bogocie, na międzynarodowych targach książki (w centrum wystawowym Corferias) skradziono egzemplarz pierwszego wydania książki *Sto lat samotności* Gabriela Garcíi Márqueza z autografem autora, o szacowanej wartości ok. 23 tys. dolarów. Obiekt zniknął z zamkniętej gabloty w pawilonie „Macondo”.

Czerwiec

W Egipcie, w Muzeum Narodowym w Kairze wykryto kradzież posągu Mykerinosa Faraona z IV dynastii pochodzący ze świątyni w Karnaku oraz zabytkowej starożytnej islamskiej latarni. Obiekty zostały podmienione na kopie i skradzione przy udziale dwóch kustoszy z muzeum kairskiego w 2011 r., podczas gdy w kraju trwały zamieszki, przez co kradzież nie została zauważona. Zabytki wystawiono za granicą na aukcji, co doprowadziło do ujawnienia przestępstwa i aresztowania pracowników muzeum.

W Finlandii służba celna zabezpieczyła na granicy zrabowane z Syrii dobra kultury, które miały być wwieziane do Rosji na podstawie sfalszowanych dokumentów, poświadczających, że zostały wykonane w dawnym Związku Radzieckim. Miało to zalegalizować ich wywóz.

Lipiec

W Danii z muzeum Glyptoteket w Kopenhadze skradzioną wartą 300 tys. dolarów rzeźbę autorstwa Auguste'a Rodina. Dwaj mężczyźni udający turystów w trakcie „zwiedzania” zdjęli popiersie z cokółu, nie aktywując alarmu. Niezatrzymanych przez ochronę, opuścili muzeum. Najprawdopodobniej ci sami sprawcy kilka dni wcześniej przyszli do muzeum, naruszyli mocowanie łączące rzeźbę z cokółem, a także wyłączyli alarm.

W Chinach były szef biblioteki znajdującej się w Guangzhou Akademii Sztuk Pięknych przyznał się przed sądem w Pekinie do kradzieży 140 rysunków z krajoobrazami i kaligrafią, które podmieniał na swoje prace. W opinii oskarżonego zjawisko to było tak powszechne w instytucji, że jego podmienione falsyfikaty również zamieniano na inne podrobione rysunki.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

Sierpień

Dżihadyści ISIS dokonali zniszczeń w Starożytnej Palmyrze. Wyszadzono świątynię Baalszamina z I w. n.e., trzy grobowce wieżowe (44 i 103 n.e.) oraz starożytny łuk triumfalny (193-211 n.e.). Porwano byłego dyrektora muzeum Palmyry, archeologa z Syrii, którego po torturach zamordowano. Miasto wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO było metodycznie niszczone.

Na Tajwanie, w muzeum w Tajpej 12-letni chłopiec potknął się i zrobił dziurę w obrazie barokowego malarza Paola Porpory. Płótno było warte 1,5 mln dolarów. Obraz był ubezpieczony.

Wrzesień

W Szkocji z Muzeum Narodowego Szkocji skradziono 3 cenne monety z 1555, 1601 i 1604 r. Do kradzieży doszło prawdopodobnie w trakcie strajku, co obniżyło bezpieczeństwo w instytucji.

W Międzynarodowym Trybunale Karnym w Hadze rozpoczął się proces Ahmada Al Faqi Al Mahdi oskarżonego o niszczenie zabytkowych mauzoleów w 2012 r. i meczetu w Timbuktu.

Październik

W Bułgarii, w regionie Montana policja rozbiła sześćosobową grupę przestępczą zajmującą się grabieżą i nielegalnym obrotem zabytkami archeologicznymi. Policja skonfiskowała blisko 800 starożytnych monet, 2 średniowieczne pieczęcie i krzyż oraz cenny nagrobek rzymskiego oficera kawalerii z marmuru.

Listopad

W Anglii dwóch przestępców włamało się do luksusowej rezydencji bogatego biznesmena w Londynie. Sprawcy ukradli kolekcję zegarków wartą 500 tys. euro.

W USA zakończył się proces złodzieja, który włamał się do Muzeum Historii Medycyny w Indianapolis, w stanie Vermont i ukradł słoje z ludzką tkanką mózgową i innymi zachowanymi materiałami ciała ludzkiego. Słoje z ludzkimi mózgami sprzedawał na Ebayu. Sprawca został skazany na 4 lata więzienia.

We Włoszech, w Weronie do muzeum (Museo di Castelvecchio) wtargnęło trzech zamaskowanych sprawców tuż po tym, jak instytucja została zamknięta dla zwiedzających. Czas ataku był nieprzypadkowy. Sprawcy wykorzystali to, że system alarmowy nie był jeszcze włączony. Złodzieje związali pracownika ochrony, a następnie skradli 17 dzieł sztuki autorstwa Rubensa, Belliniego, Pisanello, Mategna oraz Tintoretta i jego syna. Wartość strat szacuje się na 10-15 mln euro. Obrazy zostały odnalezione w maju 2016 r. koło Odessy na Ukrainie podczas rozbicia 13-osobowego gangu, składającego się z obywateli Włoch oraz Mołdawii,

odpowiedzialnych za zorganizowanie kradzieży. W grupie działali krewni pracowników ochrony muzeum. Istnieją przesłanki wskazujące, że kradzież odbyła się na zlecenie.

Grudzień

Na Ukrainie ujawniono kolekcję obrazów holenderskich malarzy z XVII i XVIII w., która została skradziona w Holandii, w Westfries Museum w 2005 r. Kolekcja, jak się okazało, znajduje się na wschodniej Ukrainie, gdzie w tym czasie toczyły się walki między ukraińskimi siłami rządowymi a prorosyjskimi separatystami. Osoby z dowództwa separatystów zażądały olbrzymiego okupu w zamian za zwrot obrazów.

We Francji doszło do włamania do muzeum Septennat w Château-Chinon. Sprawcy ukradli eksponaty o wartości 300-500 tys. euro, m.in. miecze, zegary, złoto i kryształy. W muzeum znajdowały się oficjalne dary otrzymane w trakcie sprawowania urzędu przez byłego prezydenta Francji François Mitterranda. Sprawcy wykorzystali miejsce na dachu muzeum, które było „martwym punktem” dla systemu alarmowego instytucji.

Przedstawiając obraz sytuacji dotyczącej bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego na świecie, należy zwrócić uwagę na negatywny wpływ, jaki wywarła w tym zakresie niestabilność spowodowana wojnami i konfliktami. Zniszczenia i grabieże dóbr kultury w Syrii i Iraku dokonane przez członków tzw. Państwa Islamskiego wiążą się z nielegalnym obrotem dziełami sztuki z tego rejonu na rynkach antykwarycznych, którego celem jest finansowanie terroryzmu¹⁵. Konflikt na Ukrainie i destabilizacja tego regionu doprowadziły do stworzenia enklawy, gdzie trafiają skradzione i nielegalnie wywiezione antyki. Dużym problemem są też kradzieże pracownicze w instytucjach, które zostają ujawnione dopiero po latach, gdyż osoby pracujące przy zabytkach mają możliwość zacierania śladów swojej działalności. Nie zmniejsza się zagrożenie grabieżą stanowisk archeologicznych czy kradzieży ze zbiorów muzealnych i prywatnych. Biorąc pod uwagę te problemy, pozytywnie należy ocenić przyjęte w grudniu 2015 r. międzynarodowe wytyczne w sprawie zapobiegania przestępczości oraz promowania odpowiedzialności karnej w dziedzinie nielegalnego handlu dobrami kultury i innych pokrewnych wykroczeń¹⁶, opracowane pod auspicjami Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków

¹⁵ Zob. *Trafic d'antiquités: l'ombre de Daech sur le marché de l'art*, http://www.lexpress.fr/culture/art/trafic-d-antiquites-l-ombre-de-daech-sur-le-marche-de-l-art_1709720.html#VBJT5sRRjYo28zch.99 [dostęp: 20.06.2016].

¹⁶ *Thirteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice*, Doha, 12-19 April 2015, United Nations, http://www.unodc.org/documents/congress//Documentation/ACONF222_L6_e_V1502120.pdf [dostęp: 20.06.2016].

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

---

i Przeszłości (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) razem z ekspertami poszczególnych państw¹⁷.

Bibliografia

- Czaplicka K., *Skala zagrożenia przestępczością przeciwko dobrom kultury w Polsce w 2015 roku. Efektywność działań Policji* [materiały złożone do publikacji i wykorzystane za zgodą autorki].
- Durney M., *Art Theft Statistics: Valuable Tools in Need of Reliable Measures*, „Cultural Heritage & Arts Review” 2010, jesień/zima.
- Expert group on protection against trafficking in cultural property*, Vienna, 15-17 January 2014, https://www.unodc.org/documents/organized-crime/trafficking_in_cultural/January_2014/UNODC_CCPCJ_EG.1_2014_INF_1_REV.3.pdf [dostęp 20.06.2016].
- Jakubowski O., *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2014 roku*, „Santander Art and Culture Law Review” 2015, nr 1.
- Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzionezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 15.05.2016].
- Krupiński W., *Nowe zjawiska w przemyśle zabytków w ocenie Straży Granicznej*, w: M. Trzcziński, O. Jakubowski (red.), *Przeszłość przeciwko dziedzictwu kulturowemu. Diagnoza, zapobieganie, zwalczanie*, Katedra Kryminalistyki Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016.
- Ogrodzki P., *Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków, 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Porozumienie Generalnego Konserwatora Zabytków i Komendanta Głównego Policji z dnia 10 marca 2005 r. w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom, Dz. Urz. Komendy Głównej Policji z 2005 r. Nr 6, poz. 29.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury, Dz. Urz. UE L 39 z 10.02.2009.
- Thirteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice*, Doha, 12-19 April 2015, United Nations, http://www.unodc.org/documents/congress//Documentation/ACONF222_L6_e_V1502120.pdf [dostęp: 20.06.2016].
- Trafic d'antiquités: l'ombre de Daech sur le marché de l'art*, http://www.lexpress.fr/culture/art/trafic-d-antiquites-l-ombre-de-daech-sur-le-marche-de-l-art_1709720.html#VBJT-5sRRjYo28zch.99 [dostęp: 20.06.2016].
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm. (obecnie: Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.).

---

¹⁷ *Expert group on protection against trafficking in cultural property*, Vienna, 15-17 January 2014, https://www.unodc.org/documents/organized-crime/trafficking_in_cultural/January_2014/UNODC_CCPCJ_EG.1_2014_INF_1_REV.3.pdf [dostęp 20.06.2016].